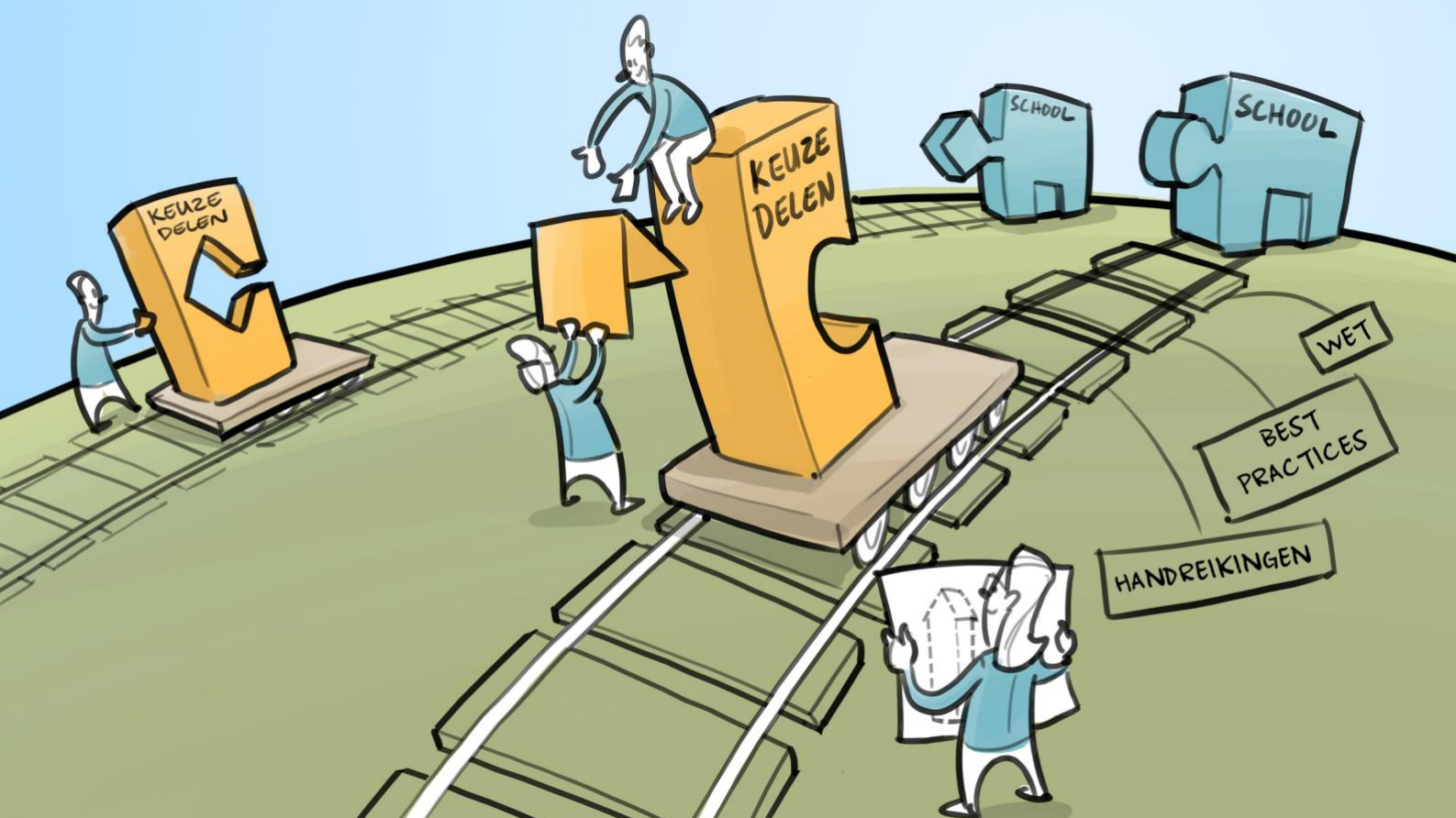

Keuzedelen

Van structuur naar implementatie – Oktober 2018

Deze leeswijzer geeft inzicht in het “basismateriaal” van Herziening MBO over keuzedelen. Het is een overzicht van de (volgens ons) belangrijkste publicaties. Als je deze publicaties doorgenomen hebt, heb je een stevige basis om in de school aan de slag te gaan met de implementatie van keuzedelen. Ook geeft de leeswijzer een bepaalde volgorde aan: het begint bij de theorie over keuzedelen, dan materiaal dat helpt om aan de slag te gaan met keuzedelen en tot slot materiaal dat gebruikt kan worden om de belangrijkste informatie over keuzedelen door te vertellen aan partijen binnen én buiten de school. Al het in de leeswijzer genoemde materiaal en meer is te vinden op www.herzieningmbo.nl.

= boekje

= presentatie (ppt)

= document

= pagina op de website

Keuzedelen

Van structuur naar implementatie

Inleiding	4
Aanbieden van keuzedelen	5
Beleid en kaders ten aanzien van het aanbod	5
Actualiteit van het aanbod	6
Losse keuzedelen of configuraties aanbieden	7
Beschikbaarheid onderwijs- en examenmateriaal	8
Keuzedelen ontwikkelen	9
Programmeren van Keuzedelen	9
Vroeg of laat programmeren	9
Gezamenlijk programmeren	9
Onderwijstijd: BOT en BPV in keuzedelen	10
Voldoende BVP plaatsen	10
Keuzedeel als vast onderdeel van het programma	11
Extra keuzedelen in het programma	11
Kiezen van keuzedelen	11
Aantal keuzemomenten	11
Timing van keuzemomenten	11
Niet-gekoppelde keuzedelen kiezen	12
Begeleiding van studenten bij hun keuze	13
Doorstromers en zij-instromers	14
Examinering en diplomering	15
Examineren vanaf cohort 2020-2021	15
Impact op het aanbod	16
Impact op de keuze van de student	16
Verantwoording	16
Meer informatie	16

Voor deze publicatie is met de grootst mogelijke zorgvuldigheid geput uit het materiaal dat is ontwikkeld in de werkgroep "Casuïstiek keuzedelen" en de [Wet Educatie en Beroepsonderwijs](#). Met nadruk wordt opgemerkt dat de informatie die je leest geen wet is en dat er in die zin geen rechten aan kunnen worden ontleend.

Inleiding

Op 1 augustus 2016 zijn mbo scholen met de nieuwe kwalificatiestructuur gestart. Alle studenten die vanaf dat schooljaar zijn gestart met een opleiding, hebben hiermee te maken. Keuzedelen zijn sindsdien een onderdeel van de opleiding. Keuzedelen leveren een verrijking bovenop de kwalificatie, maar omdat ze nieuw zijn binnen de kwalificatiestructuur zorgen ze ook voor een behoorlijke organisatorische uitdaging.

We merken dat er veel vragen zijn waar de kwalificatiestructuur als zodanig geen antwoord op heeft. Bijvoorbeeld; welke afwegingen kunnen er gemaakt worden bij het samenstellen van het aanbod? Wat zijn de consequenties van bepaalde keuzes in de programmering van keuzedelen? En hoe kunnen studenten gefaciliteerd worden bij het kiezen van keuzedelen?

Als reactie op deze vraagstukken komt Regie Herziening MBO met deze publicatie: *Keuzedelen: van structuur naar implementatie*. In dit artikel beschrijven we aan de hand van vijf processen welke keuzes en afwegingen gemaakt kunnen worden bij de implementatie van keuzedelen. De processen zijn: aanbod van keuzedelen bepalen, keuzedelen programmeren, kiezen van keuzedelen, examinering & diplomering en verantwoording. Hierbij oordelen we niet over wat ‘goede’ of ‘slimme’ keuzes zijn: per keuze worden de overwegingen zo objectief mogelijk in kaart gebracht.

Tot slot, de lijst met onderwerpen die in deze publicatie wordt behandeld is niet uitputtelijk: het is een selectie van aandachtspunten en overwegingen die betrekking hebben op de implementatie van keuzedelen naar aanleiding van de gesprekken die we op de scholen voeren.

Wanneer het gaat over de theorie achter de keuzedelen, kun je als startpunt gebruik maken van de eerdere publicatie *Keuzedelen Facts & Figures*). Hierin wordt de wet- en regelgeving die betrekking heeft op de keuzedelen uitgelegd. Het geeft antwoord op vragen zoals “wat zijn keuzedelen precies?” “hoeveel keuzedelen moeten worden aangeboden en gekozen?” etc. Waar nodig zullen we in dit artikel *Keuzedelen: van structuur naar implementatie* een stukje van deze theorie herhalen. Voor uitgebreide uitleg over wet- en regelgeving verwijzen we je naar het artikel over de facts & figures.

Deze publicatie behandelt tevens de wijzigingen naar aanleiding van de behandeling van de Wet in de Tweede Kamer. Wist je bijvoorbeeld dat studenten een verzoek mogen indienen voor het volgen van een niet-gekoppeld keuzedeel vanuit het schoolbrede aanbod? Daarnaast is er ruimte gekomen voor culturele, persoonlijke en levensbeschouwelijke vorming als (gemotiveerde!) vervanging van een gedeelte van de keuzedeelverplichting. En wist je dat de hoogte van het behaalde resultaat voor een keuzedeel in de toekomst onderdeel wordt van de slaag-/zakbeslissing? Voor de wet- en regelgeving hierover verwijzen we je naar het artikel Keuzedelen Facts & Figures op herzieningmbo.nl/publicaties. In het voorliggende artikel bespreken we de toepassing ervan binnen de school en de bijkomende afwegingen.

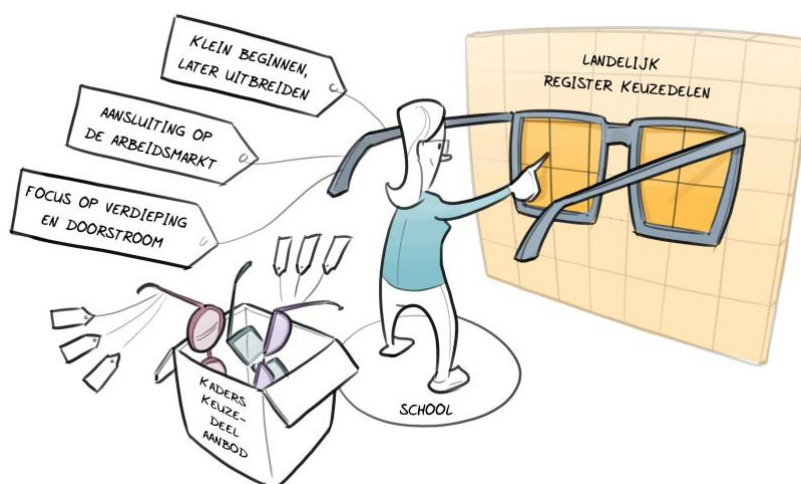
Aanbieden van keuzedelen

Aan de slag gaan met keuzedelen begint bij het nadenken over de kaders die leiden tot een opvatting over de manier waarop keuzedelen worden ingevuld op school. Vervolgens moeten er keuzedelen gekozen worden uit het Landelijk Register Keuzedelen die worden aangeboden. Hier komt een aantal keuzes en overwegingen bij kijken. Hoe wordt bijvoorbeeld de actualiteit van keuzedelen geborgd? Wordt er gekozen voor losse keuzedelen of configuraties? En worden er wel of geen keuzedelen aangeboden waar nog geen onderwijs- en/of examenmateriaal voor beschikbaar is?

Beleid en kaders ten aanzien van het aanbod

Studenten kiezen keuzedelen uit het actuele aanbod van de school. Dit actuele aanbod moet bestaan uit voldoende, aan de kwalificatie gekoppelde keuzedelen. Het bepalen van het aanbod start bij het nadenken over de kaders waar binnen de school invulling aan gegeven kan worden. Deze kaders kunnen gebaseerd zijn op een visie van wat de school wil bereiken met keuzedelen zoals “maximale keuzevrijheid voor de student”. Of juist over haalbaarheid en betaalbaarheid “we starten eenvoudig en breiden later uit”. Maar ook of er nadruk wordt gelegd op verdieping, verbreding, doorstroom of een combinatie hiervan. Op centraal niveau kunnen ook generieke keuzedelen worden geselecteerd die gekoppeld zijn aan (bijna) alle kwalificaties. Deze keuzedelen kunnen worden aangeboden aan veel van de opleidingen.

Naast interne afwegingen zijn er bij het bepalen van het keuzedeelaanbod ook afwegingen te maken over de aansluiting op de arbeidsmarkt, een uitdagende omgeving voor excellente leerlingen of een positieve profilering van de school. De uitwerking van dergelijke vraagstukken op instellingsniveau kan teams en opleidingen helpen bij de selectie en invulling van keuzedelen.

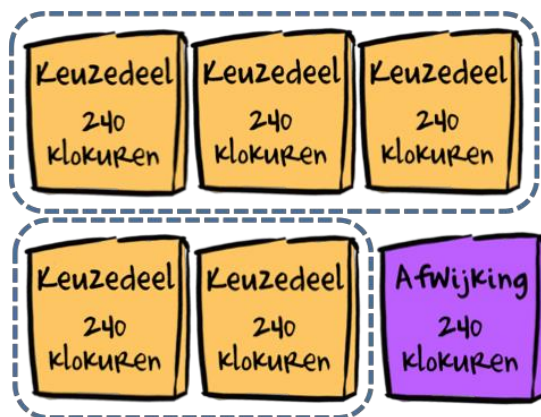

Omvang van het totale aanbod van de instelling

Op instellingsniveau kan tevens worden nagedacht over de gewenste grootte van het schoolbrede aanbod. Doordat studenten een verzoek kunnen indienen voor het volgen van niet-gekoppelde keuzedelen, kunnen zij feitelijk putten uit *alle* door de school aangeboden keuzedelen. Hoe groot deze ‘visvijver’ is, hangt samen met verschillende keuzes. Wanneer er bijvoorbeeld meer generieke keuzedelen worden geselecteerd, zal dit een dempend effect hebben op de omvang van het schoolbrede aanbod. Terwijl de keuze voor meer specialistische keuzedelen de omvang van het schoolbrede aanbod zal vergroten.

Gemotiveerd afwijken van de keuzedeelverplichting

Het is raadzaam om op instellingsniveau een richtinggevende uitspraak te doen over het al dan niet gemotiveerd afwijken van de keuzedeelverplichting ten behoeve van persoonlijke, culturele of levensbeschouwelijke vorming. Als hiervan gebruik wordt gemaakt, wordt de studielast van de keuzedeelverplichting verlaagd met 240 klokuren (uitgesloten zijn entree- en specialistenopleidingen). Als een opleiding hiervoor kiest, dan geldt dat automatisch voor op alle opleidingen die gebaseerd zijn op hetzelfde crebo. Ongeacht de locatie of leerweg. Let hierbij op dat de keuze voor vormende vakken een beperking legt op de selectie van keuzedelen. Een keuzedeel van 720 uur past bijvoorbeeld niet in een keuzedeelverplichting van 720 - 240 uur. Het is daarom verstandig om hier in een vroeg stadium - en op instellingsniveau - over na te denken en te inventariseren of er voldoende geschikt aanbod overblijft als er een lagere keuzedeelverplichting voor opleidingen geldt.

Actualiteit van het aanbod

Met de introductie van keuzedelen wordt beoogd dat scholen en bedrijven sneller kunnen inspelen op actuele ontwikkelingen. In lijn met deze doelstelling wordt het Landelijk Register Keuzedelen (op www.kwalificaties.s-bb.nl) vier keer per jaar geactualiseerd. Er kunnen keuzedelen en koppelingen bijkomen, afvallen of aangepast zijn. De school bepaalt zelf wanneer het aanbod van keuzedelen wordt samengesteld en hoe vaak en wanneer het eigen aanbod wordt geactualiseerd. Het bepalen van het keuzedeelaanbod hoeft niet aan het begin van de opleiding te gebeuren; dat kan tijdens de opleiding zijn, één keer of meerdere keren. Uitgangspunt is dat wanneer de student een keuze maakt voor een keuzedeel uit het aanbod van de school, dit keuzedeel op dat moment overeenkomt met de actuele versie uit het register. Het is daarom belangrijk om in de gaten te houden wanneer het register wordt geactualiseerd en te bedenken hoe dit past binnen de frequentie waarop de school het aanbod actualiseert.

Scholen kunnen er voor kiezen om het aanbod net zo vaak te actualiseren als het register; eens per 3 maanden. Dan is het aanbod altijd up to date. Scholen kunnen er ook voor kiezen om het aanbod eens per jaar vast te stellen of zelfs voor een heel cohort. Daarmee gaat flexibiliteit verloren. En er moet goed opgelet worden hoeveel tijd er zit tussen het bepalen van het aanbod en de keuze van de student. Is in de tussentijd het register geactualiseerd? Dan moeten eventuele wijzigingen meegenomen worden in het aanbod. Tenzij de student al gekozen heeft, dan mag de student het keuzedeel volgen zoals het is vastgelegd in de OOK.

Losse keuzedelen of configuraties aanbieden

Wanneer het beleid ten aanzien van keuzedelen is bepaald, kan per opleiding gestart worden met het selecteren van keuzedelen uit het Register Keuzedelen. Houd er rekening mee dat er voldoende gekoppelde keuzedelen worden verwerkt in het aanbod zodat de student aan zijn keuzedeelverplichting kan voldoen én zodat de student daadwerkelijk iets te kiezen heeft. Dat betekent dat er op het moment dat van de student gevraagd wordt om een keuze te maken er sprake is van tenminste 2 keuzemogelijkheden die inhoudelijk verschillen. Het aanbod kan worden ingevuld in de vorm van losse keuzedelen of configuraties.

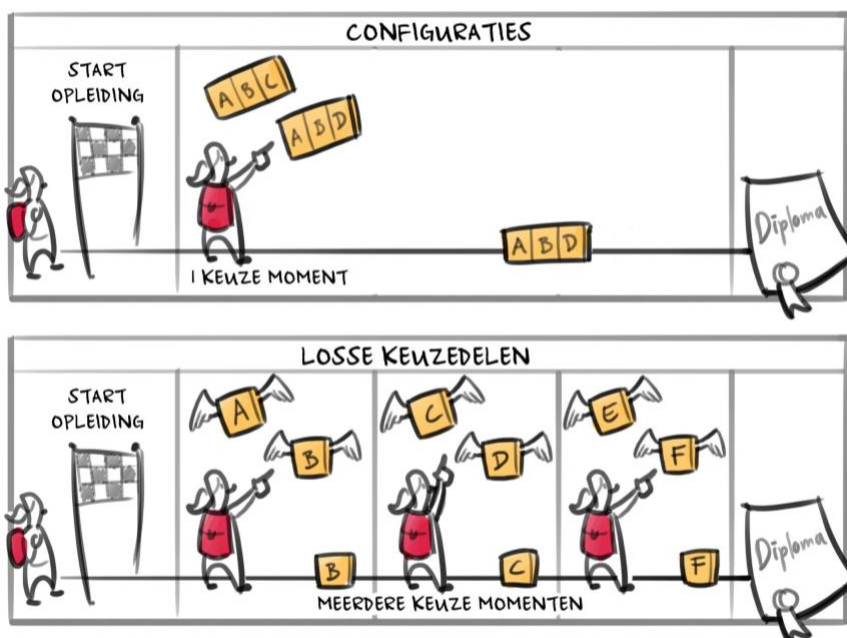
Losse keuzedelen in het aanbod

Indien de school het aanbod opbouwt uit losse keuzedelen is er tenminste sprake van een aanbod van keuzedeel X en een aanbod van keuzedeel Y. Met genoemde twee keuzedelen ontstaat een keuzemogelijkheid die inhoudelijk verschilt. Afhankelijk van de omvang van de keuzedeelverplichting en de omvang van de keuzedelen zal dit keuzeproces zich gedurende de opleiding een aantal keer herhalen. Een aanbod van losse keuzedelen gedurende de opleiding geeft flexibiliteit en de mogelijkheid om in te spelen op actualiteit. Het aanbod van keuzedelen hoeft immers niet aan het begin van de opleiding klaar te staan.

Configuraties in het aanbod

Een andere mogelijkheid is het aanbieden van configuraties. De definitie van configuratie is: “een door de school aangeboden combinatie van keuzedelen waarmee aan de keuzedeelverplichting van de opleiding wordt voldaan”. Indien de school studenten vraagt om een keuze te maken uit het actuele aanbod van configuraties bij de betreffende opleiding dan moet er tenminste sprake zijn van een aanbod van twee configuraties. De configuraties moeten inhoudelijk van elkaar verschillen met tenminste één keuzedeel. De meest minimale variant is het aanbieden van de configuratie ABC en ABD. Natuurlijk kan een keuze uit configuraties ook zijn: ABC en DEF.

Configuraties bieden de instelling met name de mogelijkheid om beheerst te starten met het aanbod van keuzedelen. Het is immers in één keer duidelijk welke keuzedelen de student gaat volgen gedurende de opleiding. Het onderwijs voor de keuzedelen kan worden ontwikkeld en kan in het programma worden opgenomen. De keerzijde is dat er moeilijk ingespeeld kan worden op actuele ontwikkelingen op de arbeidsmarkt en dat het kan voorkomen dat een student verderop in de opleiding een keuzedeel volgt dat reeds verouderd is.

Configuraties met uitgestelde keuzes

Bij het werken met configuraties kan de instelling ervoor kiezen om in plaats van de configuratie direct helemaal te “vullen”, ruimte te houden voor een later te kiezen keuzedeel. De configuratie bestaat dan bijvoorbeeld uit de keuzedelen A, B en ? (dat wil zeggen een later nog te kiezen keuzedeel). Studenten wordt gevraagd te kiezen voor de configuratie A, B en een later nog te kiezen keuzedeel van tenminste een bepaalde omvang om volledig te voldoen aan de keuzedeelverplichting voor hun opleiding. De toepassing van deze oplossing wordt door OCW ontraden omdat het risico bestaat dat het “kiezen” aan betekenis verliest en omdat het voor de student niet perse duidelijk is dat er bij de keuzedelen A en B überhaupt sprake is van keuzedelen. Lees hier meer over in het artikel “Kiezen uit keuzedelen en configuraties” op herzieningmbo.nl/publicaties.

Beschikbaarheid onderwijs- en examenmateriaal

Voor sommige keuzedelen zijn examenproducten en onderwijsmateriaal beschikbaar, voor andere keuzedelen moet dit nog ontwikkeld worden door de school en/of uitgevers. Zeker in het begin kan dit uitdagend zijn, gezien veel uitgevers pas willen/kunnen starten met de ontwikkeling van materiaal wanneer zij zicht hebben op de verwachte afname hiervan. Dit terwijl scholen in het begin nog geen zicht hebben op de keuzedelen die gekozen worden. Het op voorhand wel of niet beschikbaar zijn van examen en onderwijsmateriaal kan dus een rol spelen bij de selectie van keuzedelen uit het register. Dat wil zeggen, sommige scholen zullen alleen keuzedelen selecteren waarvoor al materiaal aanwezig is. Als dat materiaal er nog niet is, kan dat aanleiding zijn om te onderzoeken of er iets in de maak is of om een gerichte opdracht te geven aan uitgevers van onderwijs- en examenmateriaal.

Keuzedelen ontwikkelen

Ondanks het aanbod aan keuzedelen in het Register Keuzedelen, kan het voorkomen dat een school van mening is dat het aanbod niet toereikend is of dat er een koppeling tussen een keuzedeel en een kwalificatie mist. In dat geval kan er een voorstel worden gedaan voor een nieuw keuzedeel of een nieuwe koppeling. In beide gevallen is het goed om contact op te nemen met SBB om te horen of er al anderen zijn met hetzelfde initiatief zodat daarbij aangesloten kan worden. Zo niet, dan kan de school zelf het initiatief nemen om een keuzedeel te ontwikkelen. Belangrijk is om draagvlak te organiseren in het bedrijfsleven en bij andere onderwijsinstellingen. Tijdens het ontwikkelen van het keuzedeel kan er alvast op het keuzedeel geanticipeerd worden in het aanbod en begonnen worden met het ontwikkelen van onderwijs. Kijk voor meer informatie over het ontwikkelen of koppelen van keuzedelen en het meldformulier op de [website van SBB](#).

Programmeren van Keuzedelen

Als het aanbod van keuzedelen duidelijk is, moeten de keuzedelen een plek krijgen in het onderwijsprogramma van de opleidingen. Ook hier zijn diverse afwegingen te maken die deels samenhangen met eerder gemaakte keuzes over bijvoorbeeld werken met losse keuzedelen of configuraties.

Vroeg of laat programmeren

Scholen zijn helemaal vrij om zelf te bepalen op welk moment in de opleiding de keuzedelen worden geprogrammeerd. Dat kan aan het begin zijn, aan het einde of verspreid door de opleiding. Een keuzedeel aan het begin van de opleiding kan studenten helpen bij de oriëntatie op hun verdere loopbaan. Een keuzedeel aan het einde kan door studenten heel gericht worden ingezet voor doorstroom of specialisatie. Of, als alle keuzedelen bij een opleiding in één periode worden geprogrammeerd, kan er een soort minor ontstaan.

Ook in deze afweging speelt actualiteit een rol. Door verderop in de opleiding één of meerdere keuzedelen te programmeren die van te voren wellicht nog niet bekend zijn, kunnen de meest actuele en recente keuzedelen aangeboden worden. Dat biedt flexibiliteit in de opleiding.

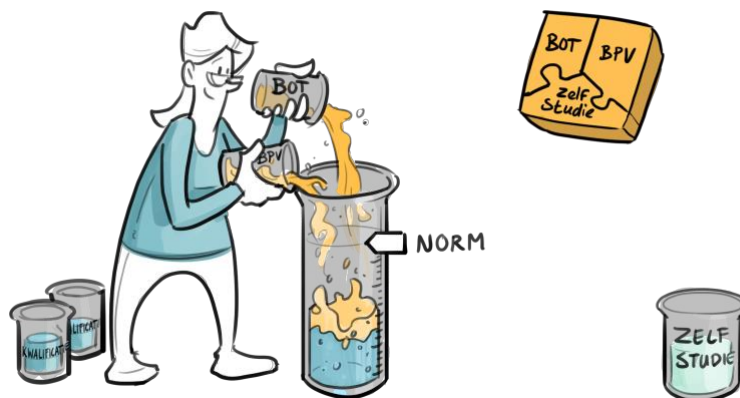
Gezamenlijk programmeren

Een school kan er voor kiezen om keuzedelen over opleidingen heen te programmeren. In dat geval kan er een vast moment in de week of het jaar geprogrammeerd worden waarop studenten van verschillende opleidingen dit keuzedeel volgen. Dat maakt het makkelijker om studenten aan te laten schuiven bij andere (extra) keuzedelen en om verzoeken voor niet-gekoppelde keuzedelen georganiseerd te krijgen. Het vergt wel veel afstemming tussen opleidingen en het is de vraag in hoeverre het haalbaar is om opleidingsprogramma's dusdanig op elkaar aan te laten sluiten. Hoe ga je bijvoorbeeld om met blok- en lintstages en de verdeling van BOT en BPV in keuzedelen ten opzichte van de kwalificatie?

Er kan ook voor gekozen worden om jaren, niveaus en/of opleidingen samen te voegen in een keuzedeel. Keuzedelen die weinig gekozen worden (bijvoorbeeld Chinees en Russisch) kunnen alsnog doorgaan doordat de groep groter is. Bovendien kunnen de kosten voor docenten en lokalen hierdoor beperkt worden. Daarentegen vergt dit meer afstemming tussen de diverse opleidingen en het verkleint de flexibiliteit; je behoudt minder 'gaatjes' in de opleiding.

Onderwijstijd: BOT en BPV in keuzedelen

Het onderwijs dat gericht is op keuzedelen maakt op dezelfde manier deel uit van het onderwijsprogramma als het onderwijs dat gericht is op de kwalificatie. Zo wordt de onderwijstijd (BOT en BPV) op het niveau van een opleiding bepaald; in de combinatie van basis, profiel en keuzedelen. Het is de verantwoordelijkheid van de school om het onderwijsprogramma (inclusief keuzedelen!) zo in te richten dat er wordt voldaan aan de in de WEB gestelde normen ten aanzien van onderwijstijd. In iedere opleiding moet met de kwalificatie en de diverse combinaties van aangeboden keuzedelen voldaan worden aan voldoende BOT en BPV.

Let op: de omvang van keuzedelen en de keuzedeelverplichting worden in studielast aangeduid. Studielast bestaat uit BOT, BPV én zelfstudie. Onderwijstijd bestaat alleen uit BOT en BPV.

Wanneer er over opleidingen heen wordt geprogrammeerd, betekent dit dat er afstemming moet plaatsvinden met alle opleidingen die dat keuzedeel aanbieden. Hierbij is het van belang om te weten dat de urennorm geldt op opleidingsniveau, niet op het niveau van individuele studenten. Een individuele student die een niet-gekoppeld keuzedeel met een andere samenstelling BOT/BPV volgt of een student die een extra keuzedeel doet, beïnvloedt de onderwijstijd op het niveau van de opleiding niet.

Voldoende BPV plaatsen

Indien er gekozen wordt om een keuzedeel aan te bieden in de BPV, kan dat worden uitgevoerd binnen alle erkende leerbedrijven. Er komen geen aparte erkenningen voor keuzedelen. Het kan dus zijn dat een student voor een keuzedeel BPV gaat doen bij een heel ander bedrijf dan waar hij de BPV voor de kwalificatie doet. Als het leerbedrijf maar erkend is voor een (ander) kwalificatie. Houd er desalniettemin rekening mee dat het vinden van voldoende BPV plekken een uitdaging kan zijn. Hierdoor kan de beschikbaarheid van BPV plaatsen een onderdeel zijn van de afweging om een keuzedeel wel of niet in de BPV te programmeren. Zorg dat er inzicht is in welke leerbedrijven er in het netwerk van de school zitten en voor de uitvoer van welke keuzedelen deze leerbedrijven geschikt zouden zijn. Treed tijdig in contact met leerbedrijven zodat zij ook weten wat er gaat veranderen en wat de keuzedelen voor hun betekenen. Gebruik hiervoor bijvoorbeeld de presentatie Herziening MBO voor Leerbedrijven op herzieningmbo.nl/publicaties.

Keuzedeel als vast onderdeel van het programma

Een opleiding kan het volgen van een bepaald keuzedeel niet verplicht maken. Echter, door met configuraties te werken kan het zijn dat alle studenten van een opleiding hetzelfde keuzedeel volgen (ABC/ADE). Dat keuzedeel kan dan een vast onderdeel van het programma zijn en verweven zijn met het onderwijs voor de kwalificatie (zie bijvoorbeeld het praktijkvoorbeeld op het Grafisch Lyceum Utrecht op herzieningmbo.nl/best-practices). Let hierbij wel op dat het de student altijd vrij staat om een verzoek te doen voor een niet-gekoppeld keuzedeel. In beginsel moet dit verzoek gehonoreerd worden. Een instelling kan nooit op voorhand stellen dat als gevolg van het gebruik van configuraties, het honoreren van een verzoek voor een niet-gekoppeld keuzedeel niet mogelijk is.

Extra keuzedelen in het programma

Een student kan de school toestemming vragen voor een extra keuzedeel bovenop de keuzedeelverplichting die hoort bij de soort opleiding die de student volgt. Het is aan de school zelf om hem daar wel of niet toe in staat te stellen. Door dit toe te staan kan een school ruimte bieden aan bijvoorbeeld excellente leerlingen om zichzelf verder te ontwikkelen. Extra keuzedelen mogen echter *niet* als vast onderdeel geprogrammeerd worden in een opleiding. Wanneer een school instemt met een extra keuzedeel is dat op individueel niveau. Een extra keuzedeel maakt daarnaast ook geen onderdeel uit van de slaag-zak beslissing en de student moet daarvan op de hoogte zijn.

Kiezen van keuzedelen

Nadat het aanbod is bepaald en de keuzedelen zijn geprogrammeerd, kan het keuzeproces worden ingericht. Hierin bepaalt de opleiding het aantal keuzemomenten van de student, de timing van de keuzemomenten en de communicatie & begeleiding richting studenten.

Aantal keuzemomenten

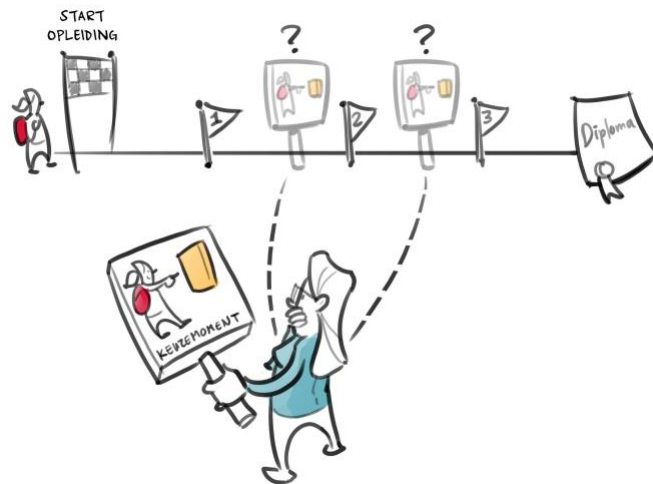
Een school kan zelf kiezen *hoeveel* keuzemomenten de student heeft tijdens de opleiding. Het aantal keuzemomenten hangt sterk samen met de keuze die gemaakt is bij het bepalen van het aanbod; kiest de student voor losse keuzedelen of configuraties? Daarnaast hangt het aantal keuzemomenten af van de omvang van de keuzedeelverplichting en de omvang van de keuzedelen. Als er bijvoorbeeld sprake is van een keuzedeelverplichting met een studielast van 720 klokuren en de keuze uit twee keuzedelen met een omvang van 720, is er sprake van één keuze. Zijn er meerdere keuzedelen van 240 opgenomen in het aanbod, dan zal de student drie keuzes moeten maken. De school bepaalt zelf of de student deze drie keuzes in één keer maakt, of dat de keuzemomenten verspreid worden

De keuze voor één of meerdere keuzemomenten heeft op verschillende manieren impact. Meerdere keuzemomenten leiden tot meer flexibiliteit voor de student, omdat de student een keuze kan maken die op dat moment past bij zijn behoefte. Bedenk echter goed wat dat doet met de planning van het onderwijsprogramma en hoe deze keuzemomenten zich verhouden tot de frequentie waarmee het keuzedelenaanbod wordt geactualiseerd.

Timing van keuzemomenten

Daarnaast is niet alleen de vraag hoe vaak de student kiest, maar ook *wanneer* de student kiest. Studenten kunnen kiezen vlak voor de uitvoering van het betreffende keuzedeel of al ver van tevoren. Wanneer er een lange tijd zit tussen de keuze van de student en het uitvoeren van het keuzedeel, is het gevaar dat het keuzedeel verouderd is: vervangen door een nieuwe versie of helemaal verwijderd uit het register. De school moet de keuze vastleggen op de OOK en deze

uitvoeren zoals is overeengekomen. Dit kan inhouden dat een student in zijn derde leerjaar een verouderd keuzedeel volgt dat hij in zijn eerste leerjaar gekozen heeft. Met wederzijds goedvinden (per student!) kan uiteraard besloten worden om de keuze te herzien. Het voordeel van vroeg kiezen en laat uitvoeren is dat er veel tijd is om het onderwijs voor te bereiden.

Wanneer er juist korte tijd zit tussen de keuze van de student en het uitvoeren van het keuzedeel, is er minder risico dat het keuzedeel inmiddels verouderd of verwijderd is. Daarnaast biedt het flexibiliteit om het aanbod aan het passen op de laatste ontwikkelingen in de arbeidsmarkt. Ook verkleint het de kans dat studenten hun interesse verloren hebben. Er is echter minder tijd om het onderwijs voor te bereiden.

Wat kan helpen is om te zoeken naar een optimum tussen een actueel aanbod en voldoende tijd om voor te bereiden. Hoeveel tijd hebben roosteraars bijvoorbeeld nodig om een keuzedeel in te passen? Wanneer moet het aanbod dan rond zijn en wanneer moet de keuze gemaakt zijn? Als dit overleg tussen onderwijs en ondersteuning wordt gevoerd, kan dat leiden tot afspraken over tijdigheid. Bijvoorbeeld: bij ons op school moet de keuze een half jaar (kwartaal, jaar, etc.) van tevoren bekend zijn, voordat het keuzedeel uitgevoerd wordt.

Niet-gekoppelde keuzedelen kiezen

Naast het aanbod van gekoppelde keuzedelen bij de opleiding, kan de student een verzoek indienen bij de school om een keuzedeel te volgen dat niet gekoppeld is aan de kwalificatie waarop zijn opleiding is gebaseerd. Er is geen beperking in aantal, dat wil zeggen dat een student zoveel verzoeken kan doen als hij of zij wil. De student kan bij zijn verzoek putten uit het gehele actuele keuzedeelaanbod van de school. Met zo'n niet-gekoppeld keuzedeel kan ook invulling gegeven worden aan de keuzedeelverplichting die hoort bij de betreffende opleiding. De school dient dit verzoek in beginsel te honoreren tenzij;

- Het keuzedeel overlapt met onderdelen van de kwalificatie (de school is verantwoordelijk voor het doen van deze controle)
- Er organisatorische bezwaren zijn (bijvoorbeeld omdat het roostertechnisch onmogelijk uitgevoerd kan worden of er is gebrek aan capaciteit)

Bezwaren zoals te hoog gegrepen, te makkelijk, niet relevant, etc. zijn bij de beoordeling van het verzoek géén argumenten.

Als een instelling het aanbod van keuzedelen vormgeeft met configuraties moet rekening gehouden worden met de mogelijkheid dat een student een of meer verzoeken doet voor het volgen van een niet-gekoppeld keuzedeel. De student verzoekt dan om één of meer keuzedelen uit de configuratie te vervangen door niet-gekoppelde keuzedelen. In de regelgeving staan geen kaders voor het vervangen van keuzedelen binnen een configuratie. Wel is in de regelgeving opgenomen dat het verzoek van een student in beginsel moet worden gehonoreerd. Een instelling kan dus niet op voorhand een verzoek voor een niet-gekoppeld keuzedeel afwijzen om dat er gewerkt wordt met configuraties.

Begeleiding van studenten bij hun keuze

Begeleiding van studenten bij het maken van een verstandige keuze is belangrijk, zeker nu studenten de mogelijkheid krijgen een niet-gekoppeld keuzedeel te kiezen uit het totale keuzedeelaanbod van de school. Hierdoor vervalt de “garantie” dat studenten een keuzedeel kiezen dat door onderwijs en bedrijfsleven én de eigen school relevant wordt geacht bij de betreffende kwalificatie.

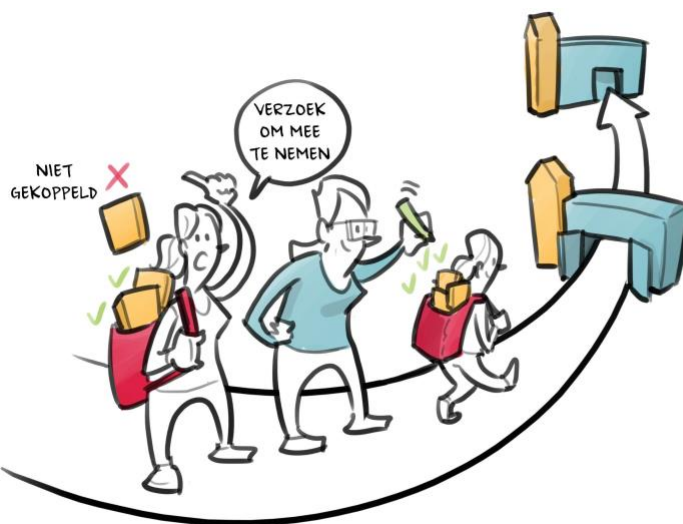
Begeleiding van studenten bij het maken van een verstandige keuze is belangrijk, zeker nu studenten de mogelijkheid krijgen een niet-gekoppeld keuzedeel te kiezen uit het totale keuzedeelaanbod van de school. Hierdoor vervalt de “garantie” dat studenten een keuzedeel kiezen dat door onderwijs en bedrijfsleven én de eigen school relevant wordt geacht bij de betreffende kwalificatie.

Vanaf 1 augustus 2020 komt er nog een aspect bij, namelijk dat de hoogte van het keuzedeelresultaat meetelt voor het behalen van het diploma. Dit wordt nog formeel in de regelgeving aangepast. Dan ontstaat de situatie dat een student een verzoek kan indienen uit het totale keuzedeelaanbod van de instelling en de school dit verzoek op inhoudelijke gronden (anders dan overlap) niet kan weigeren. Te hoog gegrepen, te makkelijk, niet relevant, etc. zijn bij de beoordeling van het verzoek géén argumenten.

Studiebegeleiders kunnen hierbij een belangrijke rol spelen. Zij kunnen studenten adviseren over welke keuzedelen slim zijn voor de toekomst en of het niveau van een keuzedeel passend is. In de BBL kunnen ook leerbedrijven ingezet worden bij het begeleiden van studenten bij hun keuze. Immers, zij vormen de connectie met de arbeidsmarkt en kunnen vanuit dit perspectief advies leveren.

Doorstromers en zij-instromers

Wanneer een student doorstroomt, krijgt hij bij zijn vervolgopleiding in het mbo opnieuw te maken met de keuzedeelverplichting voor de betreffende soort opleiding. Dat betekent bijvoorbeeld dat als een student doorstroomt naar een niveau 3 vakopleiding, hij in die vervolgopleiding voldoende keuzedelen moet kiezen om invulling te geven aan de keuzedeelverplichting met een studielast van 720 klokuren. Als een keuzedeel dat de student heeft gevolgd (en examen in heeft gedaan) in zijn vooropleiding ook gekoppeld is aan de vervolgopleiding, kan een student vrijstelling vragen bij de examencommissie en dit keuzedeel meenemen. Als het keuzedeel niet gekoppeld is aan de vervolgopleiding, kan de student een verzoek indienen om het niet-gekoppelde keuzedeel onderdeel te maken van de opleiding en vervolgens kan vrijstelling worden verleend. Een kans dus!

Voor zij-instromers geldt dat zij aan mogen schuiven bij een bestaand cohort dat al in een opleiding zit. Dat kan, ook al is de kwalificatie waarop de studenten worden ingeschreven een “oude” kwalificatie. Voor keuzedelen kan dezelfde redenatie worden gevolgd: de student stroomt in in een bestaande opleiding en schuift aan bij de keuzedelen die reeds geprogrammeerd zijn.

Lees meer over door- en zij-instromen in de publicatie “Doorstromen met keuzedelen” op herzieningmbo.nl/publicaties.

Examinering en diplomering

Aan het eind van de opleiding is het zover: de diplomering. Er is een wezenlijk verschil tussen diplomeren met keuzedelen vóór en ná cohort 2020/21. Sinds cohort 2016/17 tellen keuzedelen mee voor het diploma. Per keuzedeel moet een examenresultaat beschikbaar zijn. Dat geldt voor alle keuzedelen waarmee de keuzedeelverplichting wordt ingevuld; gekoppelde keuzedelen én op verzoek van de student niet-gekoppelde keuzedelen. Echter, de hoogte van het examenresultaat is niet bepalend voor het diploma.

Examineren vanaf cohort 2020-2021

Vanaf cohort 2020-2021 is de hoogte van het examenresultaat *wel* relevant. De minister heeft besloten om dit uit te stellen van 1 augustus 2018 naar 1 augustus 2020. Dit wordt formeel nog in de regelgeving verwerkt en is dan pas definitief.

Er is al een compensatieregeling afgesproken, zodat studenten de keuzedelen binnen de keuzedeelverplichting met elkaar kunnen compenseren. Hiervoor gelden de volgende regels:

1. Het gemiddelde van de resultaten van de keuzedelen binnen de keuzedeelverplichting moet tenminste een 6 of “voldoende” zijn
2. Voor minimaal de helft van deze keuzedelen moet het resultaat tenminste een 6 of “voldoende” zijn
3. Een keuzedeelresultaat mag nooit lager dan een 4 of daarmee overeenkomende eindwaardering zijn
4. De omvang van een keuzedeel wordt niet meegewogen in het gemiddelde

De verandering zoals hierboven beschreven, kan impact hebben op de manier waarop door scholen gekeken wordt naar het aanbod van keuzedelen of het volgen van extra keuzedelen. Die overwegingen worden hieronder beschreven.

Impact op het aanbod

De wetenschap dat keuzedelen in de toekomst een onderdeel worden van de slaag-zak regeling, kan meewegen in de samenstelling van het aanbod. Dat wil zeggen, sommige scholen zullen bij het selecteren van keuzedelen letten op de moeilijkheidsgraad van keuzedelen. Zo kan bijvoorbeeld een doorstroomgericht keuzedeel door de student als moeilijker worden ervaren dan een verbredend keuzedeel. Daarentegen zijn ‘makkelijke’ keuzedelen mogelijk minder aantrekkelijk voor (excellente) studenten.

Ook de wegingsfactor bij de compensatieregeling kan meewegen in de samenstelling van het aanbod. De wegingsfactor voor elk keuzedeel is 1 (onafhankelijk van de omvang). Dat houdt in dat een keuzedeel met een omvang van 720 klokuren (studielast) even zwaar meeweegt als een keuzedeel van 240. Het aanbieden van kleinere keuzedelen (240) kan de kans op compenseren vergroten. Echter, het resultaat van een groot keuzedeel kan ook tot stand komen door meerdere deelresultaten.

Impact op de keuze van de student

De moeilijkheidsgraad en wegingsfactor zullen ook meewegen in de beslissing van de student. Mogelijk zullen zij een grotere voorkeur hebben voor “makkelijker” en kleinere keuzedelen. Daarnaast kunnen extra keuzedelen een uitkomst bieden voor de student. Wanneer het gemiddelde keuzedeelresultaat van de student binnen de keuzedeelverplichting onvoldoende is, kan de student vragen om een extra keuzedeel te doen. Wanneer dit keuzedeel geen overlap heeft met zijn kwalificatie mag hij verzoeken om het keuzedeel mee te laten tellen als vervanging van een (niet-behaald) keuzedeel. De school dient dit verzoek van de student in beginsel goed te keuren. Het resultaat van het extra keuzedeel vervangt op die manier het onvoldoende resultaat.

Verantwoording

In het kader van de keuzedelen moet er over een aantal zaken verantwoording worden afgelegd. In het jaarverslag dient ten minste te worden opgenomen:

- Alle verzoeken, toewijzingen en afwijzingen voor verzoeken voor niet-gekoppelde keuzen moeten in het jaarverslag worden verantwoord. Dit mag op hoofdlijnen; op het niveau van aantallen.
- Welke opleidingen (per crebo) gebruik maken van de mogelijkheid om af te wijken van de keuzedeelverplichting ten behoeve van persoonlijke, culture of levensbeschouwelijke vorming en de motivatie die daarbij hoort

Het kan voorkomen dat een of meerdere keuzedelen die gekozen zijn door studenten, niet door konden gaan vanwege doelmatigheidsoverwegingen (zie Facts & Figures Keuzedelen). Dit moet beknopt verantwoord worden, bijvoorbeeld in het jaarverslag.

Meer informatie

- Voor informatie rond de herziene structuur: wat is het, hoe komen we er en wat is er tot nu toe over afgesproken + de laatste actualiteiten: www.herzieningmbo.nl (t/m 2018)
- Voor de herziene kwalificatiedossiers, keuzedelen en een overzicht van de koppelingen: www.kwalificaties.s-bb.nl